

Cezary Obracht-Prondzyński¹
Piotr Zbieranek²

Wstęp: twórzmy warunki do działania dla aktywnych kobiet

Z badań zrealizowanych w Gdańsku, ale też dyskusji praktyków wyłania się obraz kobiet jako aktywnego, zmobilizowanego i świadomego swoich celów aktora sfery publicznej. Aktywność tę charakteryzują wartości i metody działania, które uznaje się dość powszechnie za „kobiece”. I nawet jeśli jest w tym duża doza stereotypowego ujęcia, to jednak faktem jest, że działania te z jednej strony są nastawione na osiągnięcie wspólnotowych celów, a z drugiej strony ich realizacja przebiega w specyficzny sposób. Przesycone są one empatią, opierają się w dużej mierze na sieci osobistych relacji, współpracy i wzajemnym wsparciu, odwołują się do celów użytecznych (nastawione są na bardzo praktyczne rzeczy), ale nie gubią z pola widzenia kwestii o zasadniczym charakterze, takich jak szacunek dla każdego człowieka, jego podmiotowość, wyczulenie na problem równości, dyskryminacji i autonomii.

Kobiety zatem jako aktor sfery publicznej dbają w szczególny sposób o coś, co można określić nieco metaforycznie „miękkim podbrzuszem” wspólnoty, czyli angażują się tam, gdzie potrzeby bywają największe, a zdolność i skłonność instytucji publicznych do ich zaspokojenia zwykle są najmniejsze. Stąd włączanie się w tworzenie przestrzeni dla wzmacniania lokalnej tożsamości, zaangażowanie w dostarczanie usług opiekuńczych, w których są ogromne deficyty, w działania edukacyjne czy też animacyjne w polu kultury. Wszystkie one w większym lub mniejszym stopniu skupiają się na problemie wykluczenia społecznego, starając się działać na rzecz integracji, wsparcia grup marginalizowanych i ich szerszego włączenia w życie społeczne. Często osiągnięcie tych wspólnotowych celów realizowane jest z pominięciem własnych interesów, co jest szczególnie ważne

---

¹ Uniwersytet Gdański, cezaryop01@gmail.com.

² Uniwersytet Gdański, piotr.zbieranek@ug.edu.pl.

i problematyczne, ponieważ działania te są realizowane w specyficznym kontekście nierówności społecznych, uderzających niejako rykoszetem właśnie w kobiety podejmujące aktywność.

Jak wskazują teksty zgromadzone w tym tomie, na drodze aktywizmu kobiet znajdują się liczne bariery. Wynikają one przede wszystkim z uwarunkowań strukturalnych, których przezwyciężenie wymagałoby przemyślanego systemu wielopoziomowego wsparcia. Systemu takiego jednak nie ma, choć są pewne jego elementy. Wśród samych liderek rośnie przy tym świadomość nierówności związanych w znacznej mierze ze stereotypami płci mającymi przełożenie na codzienne życie wszystkich gdańszczanek. Nierówność ta jest widoczna również w sferze publicznej i staje się udziałem aktywnych gdańszczanek, czego ilustracją jest silnie podkreślana marginalizacja roli kobiet w dyskursie publicznym.

Ta świadomość wydaje się dobrym punktem wyjścia do namysłu nad kształtem systemu wsparcia aktywności kobiet w życiu społecznym. Przy czym nie chodzi o system aktywizujący kobiety, bo to wydaje się niepotrzebne wobec ich wiodącej roli w wielu obszarach życia społecznego. Raczej o działania na rzecz likwidacji nierówności, które blokują wykorzystanie w pełni ich potencjału. To z winy tych nierówności brakuje zasobów na realizację działań podejmowanych przez kobiety, a praca społeczna nie jest doceniana tak, jak być powinna. Co więcej – niekiedy jest ona przyjmowana jako „coś oczywistego”, co jest realizowane przez kobiety na zasadzie „ich powołania” (‘kobiety tak mają, że muszą się o kogoś troszczyć’). Ciągłe nie brakuje w obiegu społecznym sformułowań o „służebnej misji kobiet”, z czego wynika brak poczucia konieczności wynagrodzenia za ich pracę na rzecz wspólnoty, czy choćby tylko jej poważania. W ten sposób stereotypowe postrzeganie płci prowadzi do wykorzystywania zaangażowania kobiet, a jednocześnie jest dogodnym narzędziem ograniczania ich autonomiczności i bazującej na niej obywatelskości. Taka sytuacja jest silnie kontestowana przez aktywne w sferze publicznej kobiety, i to niezależnie od ich ideowych czy też światopoglądowych afiliacji. Aktywność i zaangażowanie na rzecz wspólnoty jest bowiem dla nich kwestią wyboru, a obywatelskość świadectwem jego znaczenia i wagi.

Artykuły zamieszczone w numerze przedstawiają w dużej mierze wyniki badań nad aktywnością społeczną gdańszczanek, zrealizowane w ramach projektu badawczego „Gdańskie wspólnoty obywatelskie: perspektywa kobieca” (Ciechorska-Kulesza, Stachura, red., 2021). Jednocześnie znajdują się tu materiały, które są efektem zorganizowanej wokół uzyskanych wyników debaty publicznej. Ten podwójny charakter naszego projektu oddaje podział numeru na dwie sekcje. W pierwszej zawarto teksty o charakterze naukowym przygotowane przez akademickich badaczy. W drugiej znajdują się materiały o charakterze publicystycznym, czyli spojrzenie na aktywność obywatelską kobiet „oczyma praktyków”. Należy przy tym podkreślić, że niniejszy projekt stanowił kontynuację badań nad

obliczami współczesnych tożsamości gdańszczyzan (Ciechorska-Kulesza et al. 2019). To one skłoniły nas do przyjrzenia się specyfice kobiecej aktywności społecznej.

Istotną kwestią jest również to, że zebrane w tomie artykuły powstały w momencie szczególnym. Pierwszy kontekst określiła pandemia panująca od marca 2020 r. Część badań przeprowadzono przed jej wybuchem, ale znaczna część realizowana była już w czasie jej trwania, co bardzo silnie przemodelowało formy aktywności kobiet. Drugi kontekst wiąże się z tym, że autorzy pisali swoje teksty w znacznej mierze w przededniu „wybuchu” protestów przeciwko zaostrzeniu prawa antyaborcyjnego. Odzwierciedlają one fakt, że ruch protestu nie był jedynie nagłym zrywem społecznym. Przesłanki ku temu istniały już wcześniej – samoorganizacja kobiet to zjawisko od wielu lat zauważalne w sferze publicznej. Siła tego zjawiska i jego konsekwencje dla życia społecznego zależą od tego, na ile na podstawie tego żywiołowego i oddolnego ruchu społecznego uda się zbudować trwałe struktury instytucjonalne. Dotyczy to zresztą nie tylko zjawisk związanych z protestami, ale w zasadzie wszelkich form zaangażowania i aktywizmu obywatelskiego kobiet, w tym szczególnie najmłodszych pokoleń. Być może bowiem tutaj właśnie rodzą się nie tylko nowe formy organizacyjne, ale również propozycje ideowe, które będą miały zasadnicze znaczenia dla przyszłości Polski. Nie można zatem wykluczać, że właśnie teraz rodzi się nowy ład ideowy i instytucjonalny naszego kraju, w którym „pierwiastek kobiecy” będzie odgrywał daleko istotniejszą rolę niż do tej pory. Z tego też względu obserwacja różnorodnych form aktywności obywatelskich kobiet jest tak ważna i poznawczo intrygująca.

Literatura

- Ciechorska-Kulesza K., Grabowski T., Michałowski L., Obracht-Prondzyński C., Stachura K., Zbieranek P., 2019, *Współczesne oblicza tożsamości gdańszczyzan*, Gdańsk: Instytut Kaszubski.
- Ciechorska-Kulesza K., Stachura K. (red.), 2021, *Gdańskie wspólnoty obywatelskie. Perspektywa kobieca*, Gdańsk: Instytut Kaszubski (w druku).